

Вінницький національний технічний університет
Факультет електроенергетики та електромеханіки
Кафедра філософії та гуманітарних наук

ОСНОВИ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Вибірковий

III (освітньо-науковий) рівень підготовки вищої освіти

2020 – 2021 н. р.

галузь знань – всі
спеціальність – всі
освітня програма – всі
освітня кваліфікація – всі
викладач – Залюбівська О. Б.

Мова викладання: українська

Семестр – **2**

Кредитів ЕКТС – **3**

Лекцій – **16** год. (денна форма), **6** год. (заочна форма)

Практичних – **16** год. (денна форма), **6** год. (заочна форма)

Самостійна робота – **58** год. (денна форма), **78** год. (заочна форма)

Вид контролю: диференційний залік

Ораторське мистецтво й риторика зорієнтовані на розвиток особистості в цілому та особливо – її здатності існувати в діалозі, відіграють ключову роль у формуванні гуманістичної спрямованості мовця, що є першовартісним у структурі особистості науково-педагогічного працівника. Брак риторичної культури унеможлиблює його науково-професійну й дидактичну компетентність.

Предметом дисципліни «Основи ораторського мистецтва» є загальна та професійна (науково-педагогічна) мисленнєво-мовленнєва діяльність, закони її ефективності.

Передумови для вивчення дисципліни. Дисципліна «Основи ораторського мистецтва» базується на знаннях та вміннях, отриманих студентами під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного та соціально-гуманітарного циклів, в тому числі «Філософії», «Української мови (за професійним спрямуванням)», «Педагогіки та психології вищої школи»; а також фахових дисциплін здобувачів, з якими безпосередньо пов'язаний курс «Педагогічної практики».

Робоча навчальна програма вивчення навчальної дисципліни «Основи ораторського мистецтва» складена з урахуванням вимог освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії з усіх спеціальностей.

Мета навчальної дисципліни: на основі засвоєння теорії риторики та практики публічного мовлення сформувати риторичну культуру майбутніх докторів філософії в комплексі її аспектів:

- **ціннісному** (розвиток толерантності, ввічливості, відповідальності за власну риторичну діяльність, здатності відчувати і створювати красу слова, риторичного вчинку);
- **інтелектуально-творчому** (розвиток критичного мислення, креативності, здатності до ідеєтворення, текстотворення);
- **мовностилістичному** (розвиток культури українського мовлення);
- **виконавському** (розвиток артистизму, володіння голосом та іншими невербальними проявами, здатності впливати).

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи ораторського мистецтва» є:

- засвоїти основні етапи формування і розвитку вітчизняної і риторики, основні поняття, закони і правила риторики;
- засвоїти види, жанри, стилі мовлення; основні комунікативні якості академічного мовлення;

- засвоїти принципи й правила риторичної етики, педагогічного спілкування;
- оволодіти алгоритмом створення риторичних текстів;
- оволодіти уміннями створювати текст відповідно до цілей і умов риторичної ситуації; розробляти стратегію діалогу та групової дискусії, змодельовати їх відповідно до цілей і умов риторичної ситуації;
- оволодіти технікою мовлення (виголошення промови, доповіді, проведення лекції);
- оволодіти уміннями аналізувати, оцінювати чужу і власну риторичну діяльність;
- засвоїти шляхи й способи самовдосконалення риторичної культури.

Програмні результати вивчення дисципліни

Згідно з **вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні:**
ПРН9. Викладати дисципліни професійного спрямування у закладах вищої освіти, вміти застосовувати сучасні педагогічні та інформаційні технології для забезпечення освітнього процесу.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач в результаті вивчення дисципліни.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові компетентності:

ФК2. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, глибоке розуміння англомовних наукових текстів за напрямом досліджень.

Тематика

Змістовий модуль 1

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ, СИНКРЕТИЗМ І ГУМАНІСТИЧНА МІСІЯ РИТОРИКИ

Тема 1. Риторична культура в системі професійних якостей науково-педагогічного працівника. Зв'язок риторики з іншими науками. Риторика й розвиток інтелектуально-творчого потенціалу науковця. Роль

риторики в подоланні опозиції: техноцентрична спрямованість інженера – гуманістична спрямованість педагога. Вплив як базове поняття риторики. Енергія впливу в триєдності етосу, пафосу, логосу. Етичні та аксіологічні засади ораторського мистецтва. Риторична діяльність у світлі цінностей та світоглядних орієнтирів мовця (ефект взаємовпливу). Головний постулат риторичної етики. Авторитет оратора і риторичний вчинок. «Право на слово».

Тема 2. Історія розвитку ораторського мистецтва та риторики. Риторичний ідеал як елемент культури. Софістська й сократівська риторики – тяглість між античністю і сучасністю. Особливості сучасної української логосфери. Риторика і суспільство, риторика і культура: механізми взаємовпливу. Риторичний ідеал як система загальних вимог до мовленнєвого твору, мовленнєвої поведінки. Риторичний ідеал викладача університету. Монологічний (суб'єкт-об'єктний) та діалогічний (суб'єкт-суб'єктний) стилі мовлення викладача. Реалізація виховного впливу в риторичній діяльності викладача.

Змістовий модуль 2

ТЕОРІЯ РИТОРИКИ І ПРАКТИКА ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Тема 3. Теорія риторики. Основні поняття та визначення. Класичний канон риторичної діяльності та його сучасні інтерпретації. Основні риторичні поняття. Мовленнєвий вплив як базове поняття риторики. Риторична ситуація та її складові. Поняття «риторичної ситуації» Л. Бітцера. Аудиторія як риторичне поняття. Категорія «ідентифікації» в риторичній теорії К. Берка.

Тема 4. Риторичний алгоритм мисленнєво-мовленнєвої діяльності: мистецтво мислити проти марнослів'я. Винайдення (*inventio*) – перший етап риторичної діяльності. Тема. Мета. Ідея. Концепція. Розташування (*dispositio*) – другий етап риторичної діяльності. Універсальна тричастинна композиція. Методи впорядкування матеріалу. Композиційно-стилістичні прийоми викладу матеріалу: опис, розповідь, пояснення, міркування, портрет, діалог. Особливості їх використання у промові. Аргументація. Композиційна цілісність риторичного твору. Прикрашання (*elocutio*) – третій етап риторичної діяльності. Поняття мовленнєвої культури оратора. Правильність як головна комунікативна якість мовлення. Найпоширеніші мовні помилки. Точність, стислість, ясність, багатство як комунікативні

якості мовлення. Засоби мовленнєвої виразності: тропи та фігури. Мовні кліше та штампи. Усно-розмовний та писемно-книжний стилі мовлення. Індивідуальний стиль мовця. Поняття про мовленнєвий етикет. Особливості звертання як етикетної формули. Функціональні стилі мовлення. Лексико-фразеологічні та синтаксичні особливості наукового стилю.

Тема 5. «Слова надається Вам»: мистецтво публічного виступу. Підготовка до виступу: ефективне запам'ятовування тексту, репетиція, способи подолання ораторської лихоманки; енергетика оратора; психологічний портрет аудиторії; психологія слухання і сприйняття людини за трибуною. «Красномовство тіла»: зони дистанції при комунікації; узгодження задуму промови з жестами, мімікою, емоціями оратора; різноманітність і органічність невербальних впливів; базові положення рук, «працюючі» й «непрацюючі» жести, жести-паразити; погляд; зовнішній вигляд оратора («свій-чужий»), помилки першого враження. Голос як джерело інформації та механізм управління аудиторією: діафрагмально-реберне дихання оратора; діапазон і сила голосу; політність голосу; дикція; логічні й психологічні паузи; логічний наголос; емоційна виразність; темпоритм мовлення. Взаємодія оратора з аудиторією: зверненість до слухачів та утримання їхньої уваги; способи активізації уваги слухачів; управління поведінкою аудиторії. Риторична рефлексія, її види (конструктивно-перспективна, актуальна, ретроспективна прогностично-спонукальна). Евристичний потенціал риторичної рефлексії.

Тема 5. Риторика діалогу: «ви ведете або вас ведуть». Принципи і правила діалогу. Психологічна характеристика комунікативного процесу. Психологічні бар'єри в спілкуванні. Методика встановлення контакту. Зняття психологічних бар'єрів; пошук спільних інтересів; виявлення якостей, небезпечних для спілкування; адаптація до партнера. Партнерство, регламентованість, дотримання прийомів ефективного слухання. Активне та пасивне слухання. Процес слухання у діяльності викладача. Композиція діалогу. Питання та відповідь як структурні компоненти діалогу. Мистецтво ставити запитання та мистецтво відповідати на них. Полемічна майстерність. Спір, дискусія, диспут, полеміка. Класифікація спорів. Типи співрозмовників. Маніпулятивні ролі співрозмовників.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми
	<i>Змістовний модуль 1</i>
1	Риторична культура в системі професійних якостей науково-педагогічного працівника Риторичний ідеал викладача ЗВО, науковця (мотиваційне заняття)
2	Інтелектуально-творчий компонент риторичної культури. Риторичні інструменти розвитку мислемовлення. Ідестворення. Текстотворення. Тренінг.
3	Культура мовлення оратора. Культура наукового мовлення. Тренінг.
	<i>Змістовний модуль 2</i>
4	Невербальний вплив оратора на аудиторію. Голос оратора. Техніка публічного мовлення.
5	Практика публічного мовлення. Академічне красномовство
6	Риторика педагогічного діалогу

Методи навчання

Лекція (проблемна лекція, лекція з прийомом мікрОВикладання, «перевернута» лекція); демонстрація з використанням мультимедійних засобів навчання; метод досліджень; ігровий метод; дискусія; робота в малих групах співробітництва; укладання риторичного портфолію; риторичне вправління; аналіз риторичних ситуацій; тестування, консультації, самостійна робота.

Індивідуальні завдання

Робочим навчальним планом передбачена індивідуальна робота: дослідження з окремих тем курсу та доповіді на щорічну науково-теоретичну конференцію викладачів, співробітників та студентів ВНТУ.

Політика курсу

Викладач та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень [Кодекс етики ВНТУ](#), [Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників ВНТУ](#), [Положення про рейтингову систему оцінювання досягнень студентів у ВНТУ](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Базові інформаційні ресурси

1. Андерсон, К. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. / пер. з англ. О. Асташової. – К. : Наш Формат, 2016. – 256 с.
2. Гаркуша І. В. Риторична культура мовлення сучасного фахівця-психолога : навч. посіб. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 143 с. Режим доступу: http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/1746/2/%D0%93%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%83%D1%88%D0%B0_%D0%A0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf?fbclid=IwAR3VHCqVjJF6ELnwhZ01LckZOPX19fAzTGeVhZK3gunPrcx-SLmPxIJS2k
3. Ділове спілкування : навч. посіб. / [Прищак, М. Д, Залюбівська, О. Б., Слободянюк, О. М.]. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 128 с.
4. Етика ділових стосунків: Навчальний посібник / [О. Й. Лесько, М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська, Г. Г. Рузакова]. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 310 с.
5. Залюбівська, О. Б. Риторична культура викладача технічного університету: структурні особливості // Освітологічний дискурс. – 2014. – № 3 (7). – С.56-67.
6. Залюбівська, О. Б. Риторична культура у колі суміжних понять (до питання визначення риторичної культури). // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2012 р. - №6. – С. 42-47.
7. Ключев, Е. В. Риторика. Учебное пособие для высших учебных заведений / Е. В. Ключев. – М. : Приор-издат, 2005. – 270 с.
8. Мацько Л. І. Риторика: Навч. посіб. для студ. вузів / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – 2-е вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
9. Практикум з риторики. Методичні вказівки до виконання вправ та завдань з дисципліни «Основи риторики» для студентів спеціальності 7.050201 – «Менеджмент організацій» та магістрів усіх спеціальностей. / Уклад. О. Б Залюбівська, - Вінниця : ВНТУ, 2007. – 74с.
- 10.Семенов, О. М. Культура наукової української мови / О. М. Семенов. – К. : Академія, 2010. – 216 с.
- 11.Середа Н. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник / Середа Н. В., Квасник О. В. – Харків : НТУ «ХП», 2019. – 304 с. Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF?fbclid=IwAR0V1KgnFbwuliein_UzNEGDJ_Y1iQMpAl98KO0bGgKcAH8NkMlZnjijmI